

НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЕКТ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЧИННИК ЗАОХОЧЕННЯ ДО ІНШОМОВНОЇ СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ВНЗ

Визначаються і досліджуються ефективні чинники заохочення до іншомовної комунікації через роботу в студентському навчальному проекті. Розглядаються стимульовані можливості проектного методу в роботі зі студентами. Окреслюються перспективи подальших досліджень у сфері імплементації проектного методу в процес навчально-пізнавальної діяльності у ВНЗ.

Ключові слова: метод проектів, ефективні чинники заохочення, іншомовна інтеракція.

Соціальні та політичні перебудови в сучасному глобалізованому суспільстві, перехід до якісно нових форм господарювання зумовлюють потребу у фахівцях економічного профілю нового типу, який відповідав би в професійному та особистісному аспектах складним економічним реаліям сьогодення. Інтерв'ю з професорсько-викладацьким складом окреслили основні труднощі, які виникають у процесі організації ефективної навчально-пізнавальної діяльності у ВНЗ, а саме: неузгодженість вимог Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України з рекомендаціями Ради Європи; відсутність чітких рекомендацій на рівні МОН щодо написання робочих програм викладання іноземних мов відповідно до кваліфікаційних рівнів; недостатність державної фінансової підтримки; відсутність прозорості навчальних планів і виважених дидактичних вимог до оцінювання самостійної роботи студентів.

Таким чином, вищезазначені проблеми виступають у ролі стимуляторів ініціативи з боку Викладача іноземної мови, спонукаючи до постійного професійного самовдосконалення, творчої співпраці із суб'єктами учіння і викладання, мобільності в адаптації до вимог Болонського процесу.

Крім того, перед викладачами іноземних мов постає двоєдине завдання: 1) виважений добір таких методів навчання іншомовної професійної комунікації, що заохочують до свідомого, вмотивованого учіння і відповідають вимогам освітнього та соціального середовищ; 2) формування вмінь, навичок і рис, притаманних фахівцю-економісту нового типу.

Рада Європи вбачає один зі шляхів виконання цього завдання в інтенсивному впровадженні в практику навчання іноземних мов у ВНЗ методу проектів, що займає особливе місце в системі вищої освіти, оскільки допомагає студентам здобу-

вати знання, вміння і навички, які неможливо отримати за допомогою традиційних методик [1].

Питанню імплементації методу проектів у процес навчання іноземних мов присвячено публікації О.Б.Тарнопольського, Е.В.Арванітопуло, О.А.Демченко, І.О.Деркач, Н.О.Кочегурової, М.Г.Лапердіної, О.І.Романюк, В.В.Титової та ін. Загальнонавчаними у царині вивчення методу проектів є дослідження Т.Блура, Є.С.Полат, О.І.Пометун. Російський науковець І.Г. Ворончихина [2] здійснила порівняльний аналіз дальтон-плану і методу проектів, експериментально підтвердивши дидактичну перевагу останнього. Науковець Ю.А. Надольська досліджує принципи імплементації методу проектів у процесі викладання німецької мови у ВНЗ. О.І. Краснова надає цьому методу пріоритетний напрям у подальшому розвитку освітніх інновацій. Н.Б. Самойленко підкреслює специфіку роботи викладача в проектній діяльності. Н.Г.Кошелева розкриває можливості методу проектів у плануванні індивідуальної кар'єри студентів. П.В.Бельчев досліджує роль телекомунікаційних проектів у освітньому середовищі ВНЗ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що роль і значення методу проектів у підготовці майбутніх економістів у ВНЗ є недостатньо розробленими й досі залишають простір для експериментування. Варто зазначити, що в практиці традиційної вузівської підготовки фахівців економічного профілю використовуються елементи методу проектів у вигляді курсового проектування або позааудиторної творчої діяльності. Однак вони не мають системного характеру, а роль методу проектів у підвищенні ефективності підготовки і виконання студентських ІНДЗ на іншомовному ґрунті взагалі майже не розглядається.

Тому об'єктом нашого дослідження є процес навчання іноземних мов у неможливому вищому навчальному закладі. Предметом вивчення стали способи заохочення до іншомовної мовленнєвої діяльності студентів ВНЗ через роботу в студентському навчальному проекті.

Мета публікації – визначення можливостей студентського навчального проекту для стимулювання іншомовної активності студентів.

Завданням дослідження вважаємо: 1) визначення поняття „студентський навчальний проект?"; 2) ідентифікацію ефективних чинників заохочення

іншомовної інтеракції в процесі виконання проекту; 3) окреслення їх місця і ролі в процесі навчання іноземних мов студентів економічних спеціальностей.

На сучасному етапі метод проектів є цілісною системою дидактичних засобів стимулювання пошуку оптимальних шляхів розв'язання проблеми з обов'язковою презентацією результатів. Проектування розглядається як особливий вид навчально-пізнавальної діяльності, покликаний стимулювати процес творчого експериментування в осмисленні нового.

Необхідно розрізнити два підходи до використання методу проектів у освітньому середовищі ВНЗ: студентський навчальний проект і проект як форма організації позааудиторної інтерактивної навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Під поняттям „студентський навчальний проект” розуміємо технологізований спосіб організації цілеспрямованої самостійної діяльності студентів під гнучким керівництвом викладача, що спрямовується на розв'язання дослідницьких або соціально значущих життєвих проблем і передбачає одержання конкретного результату у вигляді матеріалізованого або ідеального продукту цієї діяльності.

Проектний метод проведення засідань клубів, гуртків, семінарів на іноземному ґрунті або організація процесу моделювання інтерактивного проекту, передбачає добровільну позааудиторну, самостійну суб'єкт-суб'єктну, суб'єкт-об'єктну співпрацю студентів, які мають за мету вдосконалити мовленнєву діяльність на фоні об'єднання або коригування власних інтересів, мотивів, потреб і їх практичну реалізацію через інтерактивне проектування як у спеціально обладнаній аудиторії, так і поза її межами.

Інтерактивна діяльність у процесі проектування передбачає взаємодію людини із соціальним оточенням, яке впливає на формування її певних соціальних якостей та рис, на активне засвоєння й відтворення нею системи суспільних зв'язків. Разом із тим, термін "інтерактивний" передбачає встановлення зворотного суб'єкт-суб'єктного зв'язку з кожним студентом на визначених етапах динаміки розвитку проекту, а також залучення викладачів різних дисциплін, фахових консультантів, творчих особистостей, спеціалістів з різних галузей науки і виробництва, безпосередніх носіїв іноземної мови до творення проектів на іноземному ґрунті.

Проектний метод оптимізує навчальні програми для одержання позитивного мовленнєвого досвіду, максимально наближеного до реального життя. Співпраця в проекті комбінує дію й мислення, планування і реальний досвід; розвиває вміння працювати в колективі, зберігаючи власну індивідуаль-

ність. “Така праця позитивно впливає на розвиток інтелекту і пізнавальних процесів: сприйняття, уявлення, уваги, мови, пам'яті, мислення і, передусім, на формування й визначення життєвих настанов, професійної спрямованості тощо” [3].

У практиці роботи багатьох викладачів іноземної мови – дослідницькі, творчі, ігрові, інформаційні, практично-орієнтовані, навчально-телекомунікаційні проекти, де на першому плані формування навичок іноземної інтеракції, стимулювання до інтенсивної комунікації, створення середовища ефективного вмотивованого навчання на іноземному ґрунті. Мовні (лінгвістичні) проекти поділяються: навчальні проекти, спрямовані на оволодіння мовним матеріалом, формування певних мовних навичок і умінь; лінгвістичні, спрямовані на вивчення мовних особливостей, мовних реалій (ідіом, неологізмів, приказок і т. п.), фольклору; філологічні, що мають на меті вивчення етимології слів, літературні дослідження, дослідження історико-фольклорних проблем та ін.

Проведені дослідження уможливили ідентифікацію ефективних чинників заохочення до іноземної інтеракції в студентському навчальному проекті, а саме: ясність мети – успішне завершення самостійного проектного завдання; результативність – завершальний етап проектування демонструє успіх і викликає задоволення від створеного; насичене середовище іноземного спілкування – суб'єкт-суб'єктна, суб'єкт-об'єктна інтеракція в процесі проектування демонструє вмотивовану необхідність володіння іноземною мовою, має емоційну забарвленість, провокує креативне мислення, стимулює активну конструктивну та креативну взаємодію; розвиває нові зв'язки і стосунки на основі координації спільної діяльності.

Для учасників проектування важливою є демонстрація особистісної цінності. Надзвичайно стимулює публічність. Результати презентації завершених проектів виносяться на широкий загал, обговорюються серед студентів, викладачів, у родинях, висвітлюються в засобах масової інформації.

Цілепокладання, як створення ідеальної моделі бажаного [4], стимулює процеси самоактуалізації. Студентський навчальний проект – це можливість для самореалізації, адже студенти реалізують власні ідеї; вдосконалюють уміння, навички, знання, здібності; здійснюють творчі, професійні й вузько-індивідуальні бажання, задовольняють власні амбіції тощо.

Проектній діяльності властива новизна – постійна зміна проектно-інтерактивної ситуації: новий інформативний матеріал, зміна суб'єктів інтерактивного спілкування, рольова ротація, незвичність оточення, оригінальність авторських презентацій проектів тощо.

На початковому етапі проектування студентів стимулює "потаємність" – спонука до дії подається в незвичному для суб'єкта учіння змістовному контексті як нестандартна, неочікувана, рідкісна, оригінальна [4, с. 34].

Потужним стимулом-спонукою до інтенсивної мовленнєвої діяльності студентів є намагання закріпити свою конкурентоспроможність на ринку праці. Конкуренцію-змагання в процесі виконання проектів оцінюють за критеріями „краще-гірше”, „оригінально-стандартно”, „динамічно-статично”. В ігровому проекті на етапі „Ділова розмова” важлива гра – центр уваги ігрової перспективи в процесі інтерактивного проектування переноситься на особистість студента; створюються умови для виявлення пізнавальних, креативних, комунікативних і професійних здібностей студентів.

За О.Б. Тарнопольським [5], змістова сторона ділової гри передбачає актуальність, новизну навчальної інформації, цікавість, ефект парадоксальності, розкриття професійної значущості для студентів. Надзвичайно стимулювальні для студентів-економістів ролі в ігрових „Візит до банку”, „Ділове інтерв'ю”, „Укладання контрактів”, „Ділові переговори”, „Презентація продукту” тощо. В ігрових проектах учасники беруть на себе певні ролі, зумовлені характером і змістом проекту. Це можуть бути як уявні ділові особи та виконавці, так і реально існуючі особистості. Імітуються їх соціальні і ділові стосунки, які ускладнюються вигаданими учасниками, ситуаціями, професійно-спрямованим оточенням. Ступінь творчості студентів у цьому випадку дуже високий, але домінуючим видом діяльності все-таки є ділова гра, що містить елементи симуляції, імітування, проте дає простір для автономної діяльності в межах вивченої іншомовної термінології та професійного контекстуального наповнення.

Працюючи в проекті, студенти переживають ентузіазм, „зараження” емоцією радості. У процесі мовленнєвої діяльності особливу роль відіграють „інтелектуальні” почуття, що пов'язані з допитливістю, пошуками істини, розв'язанням творчих проблем. Впливаючи на інтелектуальні почуття, викладач здійснює стимулювальний вплив на суб'єктів учіння.

Практика показує [6], що в процесі проектування студенти відчують певну складність у виконанні завдань за принципом „просто / важко, але завжди успішно”. Для них важлива швидкість набуття знань – умотивоване прагнення до набуття навичок іншомовного спілкування безпосередньо впливає на інтенсивність самостійної мовленнєвої діяльності, а отже, і на швидкість, з якою збільшується рівень знань і вмінь суб'єктів учіння в процесі проектування.

Оскільки проекти за своєю класифікацією можуть бути коротко- й довготривалі, то час як одиниця вимірювання процесу інтерактивного спілкування, як відрізок-момент початку і завершення мовленнєвої діяльності для кожного студента може бути стислим, обмеженим, насиченим, захоплюючим, контрольованим, стабілізуєчим.

Надзвичайно потужний стимульований ефект має зовнішній контроль і підтримка з боку навчальної частини, ректорату, деканату, викладача-мовника, членів групи проектування, студентів з інших груп, сім'ї. Присутність ректора, представників ректорату, матеріальне заохочення та психологічна підтримка справляють надзвичайне враження на виконавців проектів; створюють атмосферу співдружності, спільних зусиль для досягнення спільної мети; формують почуття належності до творчого колективу однодумців-професіоналів.

Незважаючи на очевидні переваги застосування методу інтерактивного проектування в навчанні іноземних мов, ми звернули увагу на деякі проблеми, що виникають у роботі і мають суб'єктивний характер: надмірне захоплення зовнішніми атрибутами проекту; особисті проблеми студентів, що впливають на часову регламентацію й емоційний стан; стресовий стан перед і під час презентації; особистісні характеристики учасників (викладачів і студентів). Учасники суб'єкт-суб'єктної інтерактивної комунікації не завжди спроможні пояснити, коли і саме які комунікативні моделі слід застосовувати для досягнення основної мети – вільного іншомовного спілкування, а також чи будуть вони ефективними.

Відповідно, найрезультативнішим варіантом вирішення зазначених проблем вважають заохочення студентів до навчання шляхом розроблення більш гнучкого графіку занять, впровадження прозорих та виправданих вимог до студентів з боку всіх викладачів, адекватної системи оцінювання тощо.

Навчальне проектування орієнтоване перш за все на самостійну діяльність студентів – індивідуальну, парну або групову, з дотриманням певних темпоральних характеристик. Встановлено, що значний інтерес у студентів викликає застосування технології проектного навчання для поглибленого вивчення іноземних мов. Окрім того, у процесі виконання проектів студенти-економісти тренують фахові вміння та навички: просувати продукт, обирати маркетингову стратегію, прогнозувати результати кросселінгу, планувати, аналізувати, рефлексувати тощо.

Зазначимо, що проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми, оскільки особливої уваги потребує виявлення факторів залежності успіху студентського проекту від гендерного, вікового, якісного складу його

учасників і характеру взаємин між ними.

Література

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [пер. з англ. О.М. Шерстюк ; наук. ред. С.Ю. Ніколаєва]. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Ворончихина И. Г. Сравнительный анализ дальтон-плана и метода проектов как дидактических систем в теории и практике отечественного образования в 20-е годы XX столетия : автореф. дис. на соиск. ученой степени канд. пед. наук: спец. 13 00 01 „Общая педагогика” / И. Г. Ворончихина. – Ижевск, 2005. – 22 с.
3. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий : в 2 т. / Г.К. Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2006. – Т.1. – 816 с.
4. Бех І. Д. Образ “я” як мета формування і розвитку особистості / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 1998. – № 2. – С. 30-40.
5. Тарнопольський О. Б. Ділові проекти: Business projects: книга для студента та робочий зошит : підруч. для вузів / [Тарнопольський О. Б., Кожушко С. П., Безугла Р. О., Дегтярьова Ю. В]. – К. : Інкос, 2002. – 280 с.
6. Мартинюк В. А. Педагогічні засади суб'єкт-суб'єктної взаємодії у вищому навчальному закладі / Мартинюк В.А. // Педагогічна освіта : теорія і практика. Психологія. Педагогіка : зб. наук. пр. // редкол. : І.Д.Бех, Е.В.Белкіна, Н.М.Бібік та ін. – К. : КМПУ ім. Б.Д.Грінченка, 2005. – № 4. – С. 146-151.

The article under review deals with problem of students' learning performance stimulation. The focus of the paper is on the workable factors of effective project work. Further research perspectives in the sphere of successful project work implementation into the students' foreign languages educational activity are being outlined.

Key-words: *project method, efficient factors of stimulation, foreign language interaction.*

Определяются и исследуются эффективные факторы побуждения к иноязычной коммуникации через работу в студенческом обучающем проекте. Рассматриваются стимулирующие возможности проектного метода в работе со студентами. Очерчены перспективы дальнейших исследований в сфере имплементации проектного метода в процесс учебно-познавательной деятельности ВНЗ.

Ключевые слова: *метод проектов, эффективные факторы побуждения, иноязычная интеракция.*